

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Ungdomars drogvanor och attityder till narkotika och missbruk

Sandra Lindberg

2012

Examensarbete
Kandidatnivå

Pedagogik C
Hälsopedagogiska programmet

Handledare: Monika Vikner Stafberg
Examinator: Peter Gill

Förord

Jag vill ge ett stort tack till ungdomarna som deltog i min studie, som delade med sig av sina tankar och funderingar och gjorde min C-uppsats möjlig. Jag vill även tacka min handledare Monika Vikner Stafberg, som gett mig inspiration och feedback. Tack till ”Fältarna” som har hjälpt mig med formuleringen på enkäterna samt utdelning av enkäterna på skolorna. Ett tack till rektorerna för tillåtelse att utföra undersökningen på skolorna samt lärarna som gav fem minuter av sin tid till mig och min undersökning. Till sist även ett stort tack till mina vänner och min familj för visad förståelse och stöttning i min uppsatsprocess, även trots att mitt humör ibland inte har varit på topp.

Mariehamn den 27 maj 2012
Sandra Lindberg

Sammanfattning

Titel: Ungdomars drogvanor och attityder till narkotika och missbruk

Författare: Sandra Lindberg

Denna C-uppsats är inspirerad av en kvantitativ ansats om åländska ungdomars attityd till narkotika och missbruk samt lite om deras illegala drogvanor, alltså inte tobaks- och alkoholvanor. Syftet är att belysa hur högstadieungdomar på Åland resonerar kring olika frågor om narkotika och missbruk samt lite om hur deras illegala drogvanor ser ut idag. Undersökningen är gjord på åttondeklassister, det vill säga 14-15 åriga ungdomar.

Studien är utförd på nästan alla högstadieskolor på Åland, totalt fem stycken. Studien bygger bland annat på faktorer som attityd till narkotika och missbruk, drogvanor, könsskillnader, debutålder, hur och var eleverna får tag på narkotika samt om det finns något samband mellan dessa.

Resultaten från studien har visat att majoriteten av åländska elever i årskurs åtta aldrig har testat narkotika, dock finns det några som har testat samt vissa som funderar på att göra det. Den mest förekommande orsaken till varför de har testat är på grund av nyfikenhet. Attityden till narkotika bland ungdomar i åldern 14-15 år är mestadels positiv, där de flesta vet att det är farligt, onödigt och korkat. Dock finns det några som inte anser att det är så farligt, att det är ”coolt” samt att det är ett sätt att umgås, vilket tyder på en negativ attityd till narkotika. Flera av ungdomarna anser även att cannabis inte är lika farligt som andra droger och några anser dessutom att detta borde legaliseras.

Nyckelord: *droger, högstadieelever, attityder, missbruk*

Abstract

Title: Young people's drug habits and attitudes to drugs and addiction.

Writer: Sandra Lindberg

The study results have shown that the majority of Åland students in eight grade have never tried drugs, but there are some who have tried and some that are thinking about it. The most common reason why they have tested is because of curiosity. Attitudes toward drugs among young people aged 14-15 years are mostly positive. Most people know it's dangerous, unnecessary and stupid. However, there are some who do not believe it is so dangerous. They think it's cool and that there is a way to socialize. This indicates a negative attitude towards drugs. Several of the young people also felt that cannabis is not as dangerous as other drugs and some also felt that it should be legalized.

Keywords: *drugs, high school students, attitudes, addiction*

Innehållsförteckning

.....	1
.....	1
<i>Sammanfattning</i>	4
<i>Abstract</i>	5
<i>Innehållsförteckning</i>	6
<i>1. Disposition</i>	7
<i>2. Tidigare forskning</i>	7
<i>3. Bakgrund</i>	8
3.1 Personlig inledning.....	9
3.2 Skolans och hemmets roll, uppgifter och påverkan på ungdomarnas beteende.....	9
3.3 Kontakt med droger.....	9
3.4 Missbruk och beroende.....	10
3.5 Ungdomar och droger.....	12
3.6 Teorier för att förstå kraften att avstå från droger.....	13
<i>4. Syfte och frågeställningar</i>	14
<i>5. Begreppsdefinitioner</i>	14
5.1 Attityd.....	14
5.2 Droger.....	14
<i>6. Metod och material</i>	15
6.1 Val av metod.....	15
6.2 Datainsamling och genomförande	15
6.2.1 Urval och avgränsning.....	16
6.3 Bearbetning och analys.....	17
6.4 Validitet och Reliabilitet.....	17
6.5 Etiska överväganden.....	17
<i>7. Resultat och analys</i>	18
<i>8. Slutdiskussion</i>	25
8.1 Resultatdiskussion.....	26
8.2 Metoddiskussion.....	27
8.3 Vidare forskning.....	28
<i>9. Referenslista</i>	29
10.1 Bilaga 1 - Enkät.....	32
10.2 Bilaga 2 - Följebrev till elever.....	34

1. Disposition

Kommande avsnitt tar upp *Tidigare forskning* där flera olika rapporter redogörs. Redogörelsen bygger på fakta som känns relevant för denna undersökning, samt fakta som anses kunna bredda själva studien. Efter det följer en *Bakgrund* med lite teorier samt fakta och information kring det aktuella ämnet. Följande är *Begreppsdefinitioner* där relevanta återkommande begrepp förklaras lite närmare för att få en bättre förståelse i uppsatsen. Därefter följer avsnittet *Metod och material* som omfattar *Val av metod, Datainsamling och genomförande, Urval och avgränsning, Bearbetning och analys, Validitet och Reliabilitet* samt *Etiska överväganden*. Sedan följer ett avsnitt om *Resultat och Analys* där resultaten av studien presenteras utifrån frågeställningarna samt analyseras i relation till tidigare forskning och bakgrund. Efterföljande avsnitt är *Slutdiskussion* som först behandlar *Resultatdiskussion* och sedan *Metoddiskussion*. Slutligen ges förslag till *Vidare Forskning*.

2. Tidigare forskning

Enligt lagstiftning är det olagligt att importera eller exportera narkotika samt tillverka, sprida eller använda narkotika i Finland (Finlex, 2008), men hur ser det egentligen ut i vårt åländska samhälle? En rapport som ÅSUB (Ålands Statistikutredningsbyrå) gav ut 2001 visade att narkotikamissbruk var ett snabbt växande problem redan då, i synnerhet bland de yngre åldersgrupperna. Före denna undersökning gjordes, var bruket av narkotika sällsynt på Åland sedan långt tillbaka.

Mariehamns stads socialarbetare, ”Fältarna”, genomför enligt ÅSUB (2001) en totalundersökning med jämna mellanrum av de åländska ungdomarnas alkohol- och drogvvanor. Det allmänna mönstret i dessa undersökningar har varit att pojkarna är mer erfarna droganvändare. Det syns även att droganvändningen blivit mer allmän sedan den första mätningen gjordes 1993. Den vanligaste drogen i dessa undersökningar var cannabis. Andelen elever som känner någon under 20 år som provat narkotika har stigit avsevärt, från 16% (1993) till 38% (2000). Vilket tyder på att narkotika blivit mer allmänt och synligt bland de åländska ungdomarna samt att attityden till narkotika har ändrats och blivit mer liberal (ibid.).

Narkotikamarknaden på Åland påverkas av närheten till större städer och narkotikamarknader såsom Stockholm och Åbo. Enligt ÅSUBs rapport (2001) förs hasch, amfetamin och narkotiska läkemedel till stor del in från Stockholmsregionen medan heroinet främst kommer från Åbo.

Vad gäller könsskillnader i attityden till narkotika samt droganvändandet var det enligt en åländsk rapport om attityder till droger och drogvvanor (Ahlqvist, 1996) fler åländska pojkar än flickor i åldern 14-15 år som ansåg att det var lätt att köpa narkotika på Åland, men majoriteten ansåg att det var svårt att säga. Vad gäller legalisering av narkotika ansåg en större andel flickor än pojkar att narkotika borde legaliseras på samma sätt som alkohol. Enligt Ahlqvist var det rätt många elever som kände någon som använder eller har använt narkotika, men endast en liten procentuell del skulle acceptera att en vän använde narkotika. Ahlqvist konstaterar att ungdomar i 14-15 årsåldern har en mer liberal attityd än äldre ålänningar vilket han menar vidare att kan tolkas som ett tecken på liberalisering av attityderna till droger. Undersökningsresultaten pekar även på ett klart samband mellan egna drog-

erfarenheter och en liberal hållning till droger. Narkotikabruket bland eleverna i årskurs åtta på Åland låg på samma nivå som i mellersta Finlands län men var mindre än i till exempel Åbo stad.

Vad gäller narkotikasituationen i Sverige har det skett en utveckling sedan mitten av 2000-talet som visar på tendenser till ökad narkotikaanvändning bland unga pojkar. Flickorna ligger däremot på en mer stabil nivå (Henriksson & Leifman, 2011).

Priserna på narkotika är idag historiskt låga trots att stora mängder beslagtogs av rättsväsendet i Sverige, därav utgår man från att det idag är förhållandevis god tillgång på narkotika i Sverige. Nästan alla undersökningar visar på regionala skillnader där narkotikaerfarenheter är vanligast i storstäder och mindre vanliga på mindre orter och landsbygd. Cannabis är normalt den överlägset vanligaste drogen bland dem som prövat narkotika, medan ett fåtal har annan narkotika. Amfetamin kommer på andra plats, men illegalt använda läkemedel som sömnmedel/lugnande är minst lika vanliga (CAN, 2011).

Enligt en amerikansk rapport (Titus, Godley & White, 2006) om ungdomars orsaker till att börja, sluta och fortsätta använda droger och alkohol finns det två dominerande orsaker till börjandet med droger; inflytande från omgivningen och nyfikenhet där inflytande innebar inre (gruppträck) och yttre (kände sig tvingad) tryck samt strävan efter grupptillhörighet och acceptans. Det slutliga mönstret för att börja med droger var av sociala skäl, medan orsakerna till att fortsätta var mer av individuella skäl. Undersökningen är gjord på många ungdomar från olika ställen av världen som har fått vård under de senaste två åren. Hälften av respondenterna medgav att största orsaken till att de började med droger var på grund av press från vännerna.

Enligt en finsk jämförelsestudie på ungdomar mellan 1984 och 1999 (Palmqvist, Martikainen & Rauste von Wright, 2003) ökade orsaker som att det ger en bra känsla och är roligt under ungdomsåren, till börjandet med droger. Resultaten pekade även här på att ungdomars attityd mot narkotika har blivit mer liberal. Palmqvist et.al. menar att det gäller att hänga med i ungdomars attityd kring narkotika för att kunna skapa bra preventionsprogram. Palmqvist et.al. menar vidare att många kampanjer har gjorts för att förebygga narkotikabruk bland ungdomar, dock utan större framgång. Orsaker som de finska ungdomarna gav till sitt narkotikabruk var bland annat för att lätta psykisk smärta, minska depression, lätta på sömnproblem, förbättra det sociala, öka sexuell njutning, nyfikenhet samt för att utvidga medvetandet.

3. Bakgrund

Mitt intresse för ungdomars attityd till droger har funnits länge men stärktes under fältstudietiden hos Mariehamns socialarbetare "Fältarna" på Åland. "Fältarna" arbetar förebyggande med och för åländska ungdomar i åldern 13-17 år, med tyngdpunkt på högstadiet (Mariehamns stad – Fältarna). Begreppet "Fältarna" används genomgående i uppsatsen. Under min tid hos dem insåg jag att dagens högstadietungdomar har blivit alltmer liberala mot narkotika än de var för några år sedan när jag själv gick i högstadiet. Därmed uppstod tanken att skriva en uppsats med droger och missbruk som tema. Tack vare min fältstudietid fick jag bra kontakt med "Fältarna" och har hunnit skaffa en del erfarenhet kring detta ämne, delvis från dem men även med hjälp av mitt intresse kring ämnet. Jag har även studerat fakta om tidigare undersökningar kring ämnet på Åland och det visade sig att det inte finns så

mycket under de senaste tio åren, vilket gjorde ämnet ännu mer intressant att undersöka. Även forskning från andra länder har tagits fram, främst från Sverige då det är därifrån införseln av narkotika är starkast samt för att missbruket på Åland därmed påverkas av hur narkotikasituationen ser ut i Sverige.

3.1 Personlig inledning

Många ungdomar kommer idag på något sätt i kontakt med droger. Attityden de har till droger påverkar även i hur stor utsträckning de kommer i kontakt med droger, så min första fråga är hur ungdomarnas attityd till droger ser ut idag samt om de anser det vara lätt eller svårt att få tag på dessa? Jag har valt att skriva om ungdomars relationer till droger eftersom det intresserar mig mycket om vad ungdomar egentligen vet om droger samt hur de ser på droganvändning och vill även kunna hjälpa dem på något sätt i rätt riktning. Samtidigt är detta även viktigt för samhället att veta för att kunna bättra det preventiva arbetet hos ungdomar på Åland. Jag funderar även över om mängden droger som finns ute bland ungdomarna har ökat eller minskat de senaste tio åren, då en jämförelse kan göras med en åländsk rapport från 2001 om narkotikasituationen på Åland (ÅSUB). Ett drogmissbruk är farligt, men dagens ungdomar verkar inte veta hur farligt det egentligen är.

Droger har varit ett välkänt problem på Åland under många år och kärnfrågan är varför en ung kille eller tjej börjar använda dessa droger. Frågan är väldigt svår att besvara då samhället inte vet hur de ska göra för att förhindra narkotikamissbruket på ett bra sätt. En intressant faktor är varför ungdomar börjar med droger och vad attityden till narkotika har för påverkan på deras beteende.

3.2 Skolans och hemmets roll, uppgifter och påverkan på ungdomarnas beteende

Skolan har en viktig roll i ungdomars användande av och attityd till droger. En viktig aspekt i skolan är att de vuxna verkligen lyssnar på ungdomarna och respekterar dem som enskilda individer samt bemöter dem på ett bra och moget sätt. Varje individ måste även med hjälp av skolan få en chans att finna sig själv genom att inhämta och utveckla sådana kunskaper som behövs för en allsidig och harmonisk personlighetsutveckling och därigenom få möjlighet att delta i samhället. Familjen och hemmen har likaså en oerhört viktig roll i samarbete med skolan för att stöda elevernas utveckling till kreativa och ansvarsfulla människor och medlemmar i samhället med ett sunt självförtroende (Grundskolelag för landskapet Åland, 1995).

Socialt stöd från både skolan och hemmet är väldigt viktigt för att ungdomarna ska må bra och göra hälsosamma val i livet. Hultgren (2008) menar att det har stor inverkan på individens beteende. Socialt stöd är en process som stödjer individens utveckling av ett positivt beteende. Vidare menar Hultgren att omgivningen påverkar och förstärker individens beteende. Bemötande, förhållningssätt och intryck från människor i omgivningen sänder ut signaler till individen och detta kan vara en faktor som påverkar individen att välja bort en aktivitet.

3.3 Kontakt med droger

De flesta droger som används i samhället är enligt Graaf och Andersson (2001) klassificerade som narkotika och är inte tillgängliga för alla. Samhället försöker skapa sig olika möjlighetsstrukturer gällande vilka mål som ska nås av individerna och vilka

medel de kan använda. Vilka droger som är socialt accepterade samt fysiskt och ekonomiskt tillgängliga varierar i tid mellan kön, ålder och sociala grupper. Det varierar även från land till land vilka ämnen som kan klassas som droger. Den allra största målgruppen för de som säljer narkotika idag är våra ungdomar (ibid.).

Forskare världen över har försökt undersöka vad som skiljer en person som använder droger från en som inte använder genom att bland annat jämföra de som använder droger, med dem som inte gör med tyngdpunkt bland annat på den sociala bakgrunden och de personliga egenskaperna. Orsakerna till varför en människa börjar använda droger har även studerats. Nygren (1978) menar att narkotikabruket mer eller mindre är ett olagligt sätt att använda sig av olika medicinska preparat som kan klassificeras som droger. Droger går inte att köpa var som helst och det är inte vanligt att ungdomar kan få tag i droger via recept från läkare. Nygren hävdar vidare att kontakten med droger däremot oftast uppstår i sammanhang där vi skapar sociala relationer med andra människor. Nya relationer kan innebära kontakt med droger om det visar sig att de nya personerna använder droger.

Funderingar kring varför ungdomar över huvudtaget börjar med droger framkommer ofta. Ungdomar har ett stort behov att känna sig accepterad och tillhöra någon grupp (Johansson & Wirbing, 2005). Andersson (1991) uppger att ungdomarna ofta befinner sig i en riskzon under den tiden de kommer i kontakt med droger eftersom anledningen till kontakten kan vara att ungdomarna befinner sig i en känslig del av sitt liv, vilket i sin tur gör att de kan vara extra mottagliga för droger. Ungdomar söker spänning hela tiden, de är nyfikna och vill hinna prova på det mesta. Hamnar en ungdom sedan i ett avvikande gäng där det används olika droger som är mer eller mindre tillgängliga kan detta resultera i en drogdebut och följaktligen även ett missbruk. Det är ett känt faktum att drogdebuten sker i en tidig ålder då de inte är färdigutvecklade och inte riktigt förstår vad användandet av droger innebär och kan medföra. Andersson menar vidare att ungdomar likaså har en svårighet att säga ifrån om kompisarna använder droger samtidigt som de kan ha svårt att bedöma vad de har för känslor kring sin kompis. Hur kan då vissa människor hamna i ett drogmissbruk medan andra klarar sig? Det finns inte något bra svar på detta. Det är inte ovanligt med människor som anses ha alla förutsättningar att lyckas i livet som trots allt dras till ett drogmissbruk (ibid.).

3.4 Missbruk och beroende

Då all hantering av narkotika i Finland är illegal så definieras i juridisk mening all konsumtion av narkotika som missbruk. Det finns oerhört många orsaker bakom ett missbruk och beroende och det är omöjligt att försöka föra samman alla i en förklaringsmodell. Narkotikabruk är en social och kulturell praktik som innehåller en rad olika delar vid beroende och missbruksaspekterna. En kan exempelvis vara en önskan att må bättre. Bruket av narkotika har i forskningen uppfattats som ett problem för både individ och samhälle, men det har även positiva sidor som exempelvis själva rusupplevelsen som bruket framkallar. Under detta rus kan individen föreställa sig en annan verklighet än den hon för tillfället lever i med hjälp av reflektioner, vilket kan kännas som en tillfällig fördel vid tunga perioder. Med drogernas hjälp kan man dämpa ångesten och motsättningen mellan den konkreta verkligheten och föreställningen om andra möjliga verkligheter och därmed även få en tillfällig flykt från vardagsproblemen (Johansson & Wirbing, 2005). Det finns dock stora risker som är förknippade med att försöka förenkla ett problem som egentligen är komplext och

sammansatt (Johansson & Wirbing, 1999).

Vad är då skillnaden mellan ett beroende och ett missbruk? Beroende anses idag vara allvarligare än missbruk och ha mer med kroppslig tillvänjning att göra.

Missbruket kan variera i intensitet och frekvens medan beroendet är mera permanent och ingenting man går in i, och ut ur, från vecka till vecka. Ett beroende kräver oftast att personen i fråga helt slutar med drogen. (s. 23, Johansson & Wirbing, 2005)

Missbruk kan däremot pågå under en viss period i livet, exempelvis tonåren, eller vara situationsanpassat, till exempel vid en skilsmässa, dödsfall och så vidare. Om individen blir sjuk av drogen, våldsam och aggressiv eller blir utsatt på något sätt kan också ett missbruk vara allvarligt då ett kontinuerligt missbruk så småningom kan leda till ett beroende som innebär ett mera tvångsmässigt drogintag. Ett exempel på detta är när ungdomar intar läkemedel eller narkotika i berusningssyfte under helgerna och upptäcker efter en tid att de behöver dessa preparat dagligen och klarar inte av att avstå från dem (Johansson & Wirbing, 2005).

Själva ordet beroende är mer neutralt idag än ordet missbruk och skuldbelägger inte individen på samma sätt. Skulden läggs snarare på drogen som är beroendeskapande. Missbrukare är ett kränkande och nedsättande omdöme för alla, oftast även för dem som har ett uttalat problem. Det kan kännas överdrivet att kalla ungdomar som tillfälligt provar på narkotika för missbrukare, trots att det formellt sätt är riktigt. För dem som så många andra innebär oftast en missbrukare en person som tvångsmässigt använder narkotika och detta har i sin tur satt tydliga spår. Många ungdomar som har ett omfattande bruk av olika droger drar även en tydlig skiljelinje mellan sig själva och ”narkomanerna” där gränsen är injektionssprutor (Johansson & Wirbing, 2005).

Att inför sig själv och andra skjuta över problembilden till en grupp som man inte kan identifiera sig med är en vanlig försvarsmekanism. Den hjälper individen att dölja för sig själv att han eller hon kan ta allvarlig skada av sitt drickande eller droganvändande – eller att andra kan skadas av det. Därmed behövs heller ingen förändring av drogvanorna. (s. 23, Johansson & Wirbing, 2005)

Varje samhälle har olika normer som bestämmer vilka rusmedel som är socialt accepterade samt i vilka situationer och i vilken omfattning dessa kan användas. De som inte följer denna norm riskerar att bli stämplade. Eftersom allt bruk av narkotika är olagligt i Finland ses de som använder narkotika som avvikare och blir stämplade direkt. Att bli stämplad som missbrukare baserar sig på *Stämplingsperspektivet* och föreställningen om sociala reaktioners betydelse för utveckling av människans självuppfattning (Johansson & Wirbing, 1999). Johansson och Wirbing (1999) hänvisar till Lemerts syn på stämplingsperspektivet och menar att stämplingen har konsekvenser på människans självuppfattning och lyfter fram processperspektivet genom att skilja på primär och sekundär avvikelse där den primära avvikelsen får marginella konsekvenser för avvikarens sociala status och självuppfattning. Exempelvis om en individ uppträder påverkad på sin arbetsplats kan denna uppfattas som att hon ”trampat ner i träsket” och upprepas detta vid flera tillfällen riskerar individen att bli stämplad som ”knarkare”. Medan den sekundära avvikelsen handlar om att individens liv och identitet allt mer kretsar kring avvikandets verklighet. Med

detta menas exempelvis att narkotikabruket skulle accelerera när individen själv definierar sig som knarkare.

Det finns många olika aspekter som kan påverka användandet av droger. Narkotikabruk är en social och kulturell praktik som innehåller en rad olika delar vid beroende och missbruksaspekterna där en orsak till användandet av droger kan vara en önskan att må bättre. Bruket av narkotika har i forskningen uppfattats som ett problem för både individ och samhälle, men det har även positiva sidor som exempelvis själva rusupplevelsen som bruket framkallar. Under detta rus kan individen föreställa sig en annan verklighet än den hon för tillfället lever i med hjälp av reflektioner, vilket kan kännas som en tillfällig fördel vid tunga perioder. Med drogernas hjälp kan man dämpa ångesten och motsättningen mellan den konkreta verkligheten och föreställningen om andra möjliga verkligheter och därmed även få en tillfällig flykt från vardagsproblemen (Johansson & Wirbing, 2005).

Vad gäller könsskillnader i missbruk är det oftast männen som styr och kontrollerar narkotikan enligt Trulsson (2006). Trulsson refererar till Hirdman och ”genuskontrakten” vilket innebär syn på manligt och kvinnligt och det samspel som sker däremellan. Kontrakten handlar bland annat om att det råder vissa föreställningar och idealbilder om hur män och kvinnor ska vara och att missbrukaren har svårt att passa in i detta ideal. Trulsson menar att den som missbrukar kan ses som en slags motbild till denna förväntade könsroll. Missbrukande kvinnor får därmed en press på grund av dessa förväntningar, eftersom normen är att den nyktra kontrollerade kvinnan förväntas ha ansvar för hemmet. Kvinnor kopplas vidare till nära relationer medan män associeras med självständighet och frihet.

3.5 Ungdomar och droger

Det är inte ovanligt att ungdomar börjar med droger. Rusmedel i alla dess former ingår i de flesta samhällskulturer på något sätt. Med utgångspunkt från det *kulturella perspektivet* (Johansson & Wirbing, 2005) betraktas rusmedel med ett traditionsstyrt beteende associerat med särskilda funktioner och sociala betydelser som överförs mellan individer och generationer. Narkotika används i denna bemärkelse som en symbol för att markera passagen mellan olika sociala världar och medvetandetillstånd, LSD och cannabis blev exempelvis en symbol för utforskandet av en inre värld på 1970-talet.

Under tonåren genomgår ungdomarna en utvecklingsfas som normalt utmärks av stor egocentricitet där de försöker prioritera sig själv och sina egna upplevelser och sammanhang samtidigt som de inte klarar av att se lite längre och från andra perspektiv. De fokuserar mest bara på ett här och nu-perspektiv, där varken det förflutna eller framtiden får någon plats. Ungdomar söker rörelse utifrån känslor, till exempel att det ska vara roligt just då (Hultgren, 2008).

Bruket av narkotika uppfattas även som sammanvävt med rutiner, ritualer och ceremonier som i sin tur är sammanlänkade med sociala institutioner. De religiösa ritualernas betydelse har minskat i människors vardagsliv då ungdomarna är upptagna av helgester, medan föräldrarna är upptagna av semesterresor, familjelivet, huset och bilen. Festerna kan ses som sekulariserade ritualer som skapar gemenskap och samtidigt upphäver sociala och personliga gränser. Rejvpartyt är ett välkänt exempel där medlemmarna upphäver sociala gränser och skapar en gemenskap kring en viss

kläd- och musikstil och ecstasy är en symbol för gruppen och dess olikhet (Johansson & Wirbing, 2005).

Ungdomar har olika syn på olika droger, exempelvis är det många ungdomar som anser att cannabis är mindre farlig och mindre skadlig än andra droger (Rytterbro, 2006). I dagens samhälle syns även en allmän liberalisering i attityden mot narkotika bland ungdomarna och allt fler ungdomar röker cannabis öppet och regelbundet (Tottmar, 2011-05-28).

3.6 Teorier för att förstå kraften att avstå från droger

Enligt Sigmund Freuds teorier anses undermedvetna drifter och psykologiska konflikter från barndomen spela en stor roll för problem i vuxen ålder.

Ett sätt att hålla sig borta från droger, om man innehar färdigheten att skaffa sig de positiva konsekvenserna som drogerna framkallar på andra sätt, är att göra avledande aktiviteter som exempelvis jogga, gå på bio, hälsa på en bekant och så vidare. Tankar kan även vara avledande genom att påminna om drogernas negativa konsekvenser.

Detta är omedelbart verkande alternativ. Långsiktigt verkande alternativ är exempelvis bra familjerelationer, socialt umgänge, trivsamt arbete, att kunna hantera konflikter, slappna av samt ha intressen och att kunna skjuta upp behovstillfredsställelsen. ”Sådana långsiktigt verkande alternativ kan åstadkomma en jämn balans i livet mellan negativa och positiva händelser och en ökad känsla av självkontroll (kompetens)” (Johansson & Wirbing, 1999, s.65).

Som tidigare nämnts är det viktigt för ungdomar att tillhöra en grupp och framförallt ”att bli någon”. Antonovskys begrepp KASAM står för känsla av sammanhang och innefattar känslan av att se sig själv i ett sammanhang, att förstå och uppleva meningsfullhet. Det är ett samlat mått för en individs upplevelse av meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet. Begriplighet och hanterbarhet skapas genom att skaffa en verklighetskänsla med en medvetenhet om att man som individ kan bemästra sin tillvaro genom att förstå och begripa vad som händer i ens omgivning. Förmågan att värdesätta dessa förmågor ger en meningsfullhet (Antonovsky, 2005).

Beroende på hur ungdomarnas resurser har utvecklats av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet i livet, alltså hur starkt eller svagt KASAM de har, bestäms vilken av tre olika vägar de går vidare med. Den första vägen handlar om att se de realistiska och lagliga val som samhället erbjuder. Den andra är integrerad, likformig och förhållandevis isolerad kultur eller subkultur. Den tredje innebär en förvirrande och förödande sociokulturell miljö där det är omöjligt att få något grepp om tillvaron. Den sociala roll som ungdomen väljer att gå vidare med för att uttrycka sin egen identitet och även utvecklas utifrån har stor betydelse för framtiden. Livet är inte lätt och smärtfritt, inte ens för den som anses vara som mest lyckligt lottad av alla ungdomar (ibid.).

För att få ett starkt KASAM som ungdom bör informationen och valen som omvärlden erbjuder vara tydliga och framförallt realistiska. Samspelet mellan ungdomens och den vuxnes val är betydelsefullt, även mindre lyckade val kan ge lärdom för ungdomen. Det är viktigt att inte allt är legitimt. Skillnader måste göras mellan verkliga framsteg och misslyckanden då bördan blir för stor på ungdomen när reglerna är oklara och valen är helt fria (ibid.).

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka åländska ungdomars attityd till droger samt drogvanor. För att kunna vidta adekvata förebyggande åtgärder är min erfarenhet att det är viktigt att kartlägga attityder till olika droger och befolkningens narkotikabruk. Syftet undersöks med hjälp av följande frågeställningar:

Vilken inställning/attityd har ungdomar till droger?
Hur ser deras förhållande till droger/drogvanor ut idag?
Finns det några skillnader mellan könen?

5. Begreppsdefinitioner

Vissa ord och begrepp som är centrala i den här uppsatsen bör klargöras för att öka förståelsen för studien samt undvika eventuella missförstånd. Således kommer begreppen *attityd* samt *droger* att förklaras nedan.

5.1 Attityd

En individs attityd kan ses sammanlänkad med självkänslan, på grund av att attityden bygger på övertygelser som kommer från en själv. Attityderna och övertygelserna kan således ses som individens jag vilket sedan kan påverka uppfattningsförmågan i samspel med andra. En positiv eller negativ övertygelse kan framkalla ett visst beteende som med tiden även förstärker olika övertygelser hos individen (Augustsson, 2005).

En attityd är alltså en psykologisk tendens som uttrycks genom ett ogillande eller gillande av en speciell enhet, även kallad *attitydobjekt*. Dessa attityder kan sedan innehålla och formas samt yttras via en eller tillsammans med *affektationer*, *kognitioner* och *beteenden*. Attitydens innehållande av kognitioner det vill säga tankar, innebär att en individ kan ha negativa, positiva eller helt neutrala reaktioner mot ett attitydobjekt. Affektationerna i en attityd innebär att attitydobjektet på något sätt väcker känslor som kopplas samman med attitydobjektet. Beteendet i attitydobjektet innefattar en persons öppna handlingar mot attitydobjektet men också individens intentioner med handlingarna (Augustsson, 2005).

Bedömning av attityder innebär att tre olika komponenter måste beaktas och mätas; kunskap, känslor och erfarenheter av tidigare handlingar (Carle, Nilsson, Alvaro & Garrido, 2006).

5.2 Droger

Droger är enligt Narkotikalagen (FINLEX, 2008) läkemedel och hälsofarliga varor som innehåller beroendeframkallande egenskaper, eller som har sinnesförändrande effekter, eller varor som man enkelt kan förändra så att de har sådana egenskaper eller effekter. Narkotika är en annan benämning av ordet drog och benämns även som olagliga berusningsmedel. Att olovligt använda, inneha och sälja narkotika är straffbart i Finland.

I denna undersökning syftar droger endast till illegala droger, alltså narkotika, vilket respondenterna även blivit medvetna om innan deltagandet i undersökningen.

6. Metod och material

Enkätstudien är genomförd på högstadieskolor på Åland, totalt fem stycken. Sammanlagt finns det 293 elever i årskurs åtta på Åland, varav 271 deltog i min undersökning. Vilket resulterar i att undersökningen har 22 bortfall. Mariehamns stads socialarbetare "Fältarna" har varit delaktiga i utformandet av enkäterna.

6.1 Val av metod

Den kvantitativa ansatsen används ofta då syftet är att beskriva en förekomst eller ett problem utifrån kausalitet (Larsson, Lilja & Mannheimer, 2005). Eftersom syftet är att ta reda på en relativt stor grupps syn på droger samt information kring deras nutida drogvanor ansågs en enkätstudie vara det bästa.

Genomförandet av studien bygger på intresse för ämnet, tidigare forskning samt inspiration från frågeformuläret DUDIT (Drug use disorders identification test) (World Health Organization, 2001) vad gäller sammanställningen av enkäten. Enkätens design är sedan utformad via GoogleDocs, där även insamlingen av all data gjordes.

Då syftet med studien var att undersöka åländska ungdomars attityd till narkotika samt drogvanor eftersträvades alla åttondeklassister (14-15 åringar) på Åland för att kunna besvara frågeställningarna så bra som möjligt. Genom en kvantitativ ansats kan syftet nås genom en bred förståelse och bidra till ett generaliserbart resultat (Larsson et al., 2005). Fördelen med en kvantitativ metod är att svaren från respondenterna blir de samma utifrån enkäten då alla får samma frågor. Undersökningen skedde i grupp, i tre skolor deltog alla åttondeklassister i hela skolan på en gång i en stor samlingshall och i två skolor skedde undersökningen klassvis.

6.2 Datainsamling och genomförande

Studien är utförd på alla åländska högstadieskolors åttondeklassister, sammanlagt 271 ungdomar fördelat på fyra stadsskolor och en på landsbygden i samförstånd med rektor.

Variablerna framtogs enligt en skalkonstruktion som var konstruerade efter nominal- och ordinalskala. I sin helhet byggde enkäten vidare på så kallade fasta frågor, vilket innebär att det var viktigt att alla möjliga svarsalternativ som kunde tänkas finnas togs med. Sista frågan var dock en så kallad öppen fråga, detta för att ge respondenterna en möjlighet att tillägga egna synpunkter och eventuellt nämna andra faktorer som kan beröra undersökningen (Heström & Edling, 2003). Det finns en viss svårighet att förutspå alla möjliga svarsalternativ och därför togs svarsalternativet "Other" med så att respondenterna hade möjlighet att ge svar som annars inte fanns med.

Enkäten samt följebrevet till eleverna innehållande information om enkäten samt frivillighet, anonymitet, vikten av deltagande och kontaktuppgifter till författare omfattar fyra sidor och innehåller totalt elva frågor som handlar främst om ungdomars syn på droger samt om deras drogvanor. Enkäten är framställd med hjälp av Mariehamns stads socialarbetare, "Fältarna", samt med lite inspiration från screening formuläret DUDIT som är ett etablerat instrument bland annat inom sjukvård, öppenvård och socialtjänst.

En så kallad pilotstudie genomfördes innan enkäterna lämnades ut till respondenterna, vilket innebär att enkäten skickades till en socialarbetare som tidigare jobbat med forskning för att granskas. Sedan skickade hon tillbaka enkäten med respons på frågorna, vilket ledde till lite korrigeringar där bland annat "hasch/marijuana" togs bort från fråga två under dåvarande alternativet "kan vara farligt men lättare droger som hasch/marijuana är inte så farliga" och lämnade detta tomt så respondenterna fick skriva i själva istället (bilaga 1). Detta för att inte bekräfta att hasch/marijuana skulle klassas som lättare droger vilket i sin tur kan stärka attityden till att det inte heller är så farligt.

Med hjälp av Mariehamns stads socialarbetare, "Fältarna", kontaktades rektorerna för respektive skola för att få deras samtycke att genomföra studien. Alla rektorer gav sitt samtycke och kort därefter delades enkäterna ut till alla elever i åttonde klass i samtliga skolor av mig tillsammans med "Fältarna". Skolan på landsbygden utfördes under en dag, en vecka senare gjordes en stadsskola och några dagar senare tre skolor under en och samma dag. "Fältarnas" närvaro tänktes vara bra då eleverna redan har en relation till dem och känner sig mer eller mindre bekväma med dem, vilket i sin tur kan tänkas ge bättre resultat i och med att respondenterna då vågar svara mer sanningsenligt än om en helt främmande person dyker upp och vill göra en undersökning på dem. Jag presenterade mig och berättade kort varför jag var där och delade sedan ut följebrev (bilaga 2) samt enkät (bilaga 1) till eleverna. De informerades samtidigt om att ordet "droger" i enkäten endast innebar illegal narkotika, alltså inte alkohol och tobak. Respondenterna informerades i följebrevet kring frivillighet, anonymitet, vikten av deltagande samt kontaktuppgifter till författare. Respondenterna bads även att först läsa följebrevet och därefter fylla i enkäten. När de var klara fick de själva komma upp och lämna enkäten i en låda. Då undersökningen producerar nyttig kunskap för skolan och inte bevarar identifierbara personuppgifter som namn, adress och personbeteckning behövdes inte något medgivande från föräldrarna till de 14-åriga respondenterna som deltog i undersökningen (Forskningsetiska delegationen, 2009).

6.2.1 Urval och avgränsning

Urvalet består av ett klusterurval, där respondenterna är naturligt grupperade i form av skolklasser (Rosengren & Arvidson, 2002). Studien är begränsad till åländska ungdomar i åttonde klass och valet av undersökningsområde berodde på kontakter på aktuellt område från tidigare fältstudieplats vilka även har ett samarbete med skolorna samt för att jag själv är uppväxt på Åland och har för avsikt att arbeta förebyggande samt hjälpa ungdomarna på Åland med drogmissbruk. Respondenterna bestod av 14-15 åriga ungdomar under vårterminen 2012. Motiveringen till att just skolelever skulle delta i undersökningen var på grund av att jag ville få med ungdomarnas attityder och vanor och jag antog att det fanns en risk att svarsprocenten bland ungdomar annars skulle bli för låg. I skolorna fanns sammanlagt 293 ungdomar i vald åldersgrupp, varav 271 deltog.

271 elever deltog i undersökningen, 92 % av den totala populationen. Urvalet av just åttondeklassister bygger på intresse för just den åldersgruppen då de ligger i en utvecklingsfas och kan ha lätt att hamna i fel bana samt då det finns rätt mycket tidigare forskning kring äldre åldrar inom samma ämne. Respondenterna i de tillfrågade klasserna fick information om frivillighet att delta, ingen tackade nej till

detta. Totalt besvarades 271 enkäter varav två uteslutits från underlaget på grund av genomgående uppenbart felaktiga och oseriösa svar.

Av de 271 enkäter som delades ut fanns inget bortfall. Att detta bortfall är lågt kan bero på att eleverna svarade på enkäterna under lektionstid. Hade eleverna istället fått med enkäten hem skulle troligtvis bortfallet ha varit högre. Frågorna sex till åtta i enkäten hade flest bortfall eftersom respondenterna ombads att hoppa över dessa om svaret till fråga fem (om de någonsin prövat på narkotika) var nej. I övrigt fanns det nästan inte några bortfall alls. Kön fördelningen var relativt jämn då pojkarna utgjorde 47 % och flickorna 53%.

6.3 Bearbetning och analys

Enkäterna kodades och tolkades och resultaten lades in i GoogleDocs där enkäten framställdes från början. GoogleDocs matade sedan in svaren i Excel och framställde automatiskt tabeller och procentsiffror till varje fråga. Svar som bedömts inkonsistenta har uteslutits eller ändrats. Via Excel gjordes sedan relevanta korstabeller. Resultaten har avslutningsvis analyserats utifrån aktuell forskning som finns under avsnittet *tidigare forskning*. Resultatet har ytterligare kopplats med teoretiska referensramar samt fakta och information kring ämnet i avsnittet *bakgrund*.

6.4 Validitet och Reliabilitet

Validitet innebär att studien undersöker det som avses undersökas. Hög validitet betyder bland annat hög giltighet av en särskild metod (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Enkäten är utformad på ett sätt som gör att inga irrelevanta frågor har ställts. Frågorna har förhållandevis besvarat studiens syfte och frågeställningar konsekvent.

Begreppsvaliditet innebär exempelvis säkerställande av det begreppsliga fenomen som skall undersökas (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007). Enkäten är strukturerad så att den ska vara lätt att förstå. Då enkäten innefattar begrepp som kan vara svåra att förstå innebär det att de kan tolkas olika gavs riktlinjer till respondenterna innan ifyllandet av enkäten på vilka preparat som innefattas i begreppet. Detta är också kopplat till reliabiliteten i denna studie.

Reliabilitet avser den tillförlitlighet en studie eller metod har. För hög reliabilitet bör liknande resultat visas om studien skulle göras igen på en liknande grupp respondenter i liknande sammanhang (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Skulle studien göras på samma sätt i skolorna med åttondeklassister som respondenter bör resultatet vara liknande, med reservation för respondenternas tillfälliga attityd och beteende. Resultatet kan dock ändra över tid då attityder och beteenden ändras över tid. Frågorna i enkäten bör även vara tydligt formulerade. Om respondenterna tolkar eller värderar frågorna olika uppstår svårigheter och därmed kan inte hög reliabilitet förväntas eftersom man då inte mäter det som avses (ibid.). Frågorna är tydligt formulerade och de som kunde misstolkas förklarades innan respondenterna fyllde i enkäten. Dock kunde fråga tio vara lite diffus då denna var "Känner du någon som använder narkotika?", ordet "känner" kunde här tolkas på olika sätt av respondenterna vilket kan ha påverkat resultatet och reliabiliteten i studien.

6.5 Etiska överväganden

Vid forskning bör beaktas forskningspersonernas självbestämmanderätt däribland

frivilligt deltagande, självbestämmanderätt i forskning som gäller minderåriga, åldersgränser för självbestämmande samt information till forskningspersonerna. Därutöver måste även undvikande av skador beaktas innehållande undvikande av psykiska olägenheter samt undvikande av ekonomiska och sociala olägenheter. Slutligen bör även personlig integritet och dataskydd uppmärksammas (Forskningsetiska delegationen, 2009).

Deltagandet i studien ska vara frivillig och baseras på tillräcklig information om undersökningen, dataskydd, integritetsskydd och konfidentialitet (Forskningsetiska delegationen, 2009). I respondenternas följebrev, som de ombads att läsa innan ifyllandet av enkäten, informerades de om frivilligheten att delta, fakta och information kring undersökningen samt frivilligheten att själv bestämma vilka frågor de ville besvara samt. Respondenterna informerades även muntligt om att det insamlade forskningsmaterialet inte skulle användas till något annat än forskningsändamål samt att det skulle förstöras efter gjord undersökning.

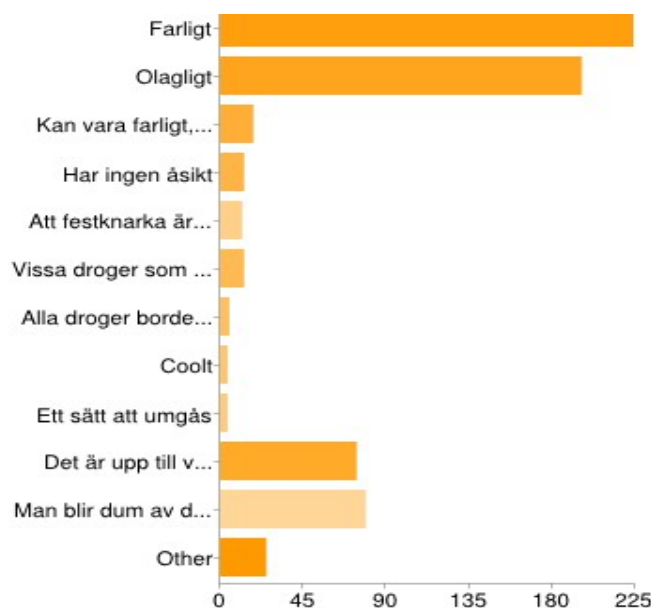
Vad gäller de minderåriga respondenternas självbestämmanderätt kan forskning som bedrivs i skolor genomföras som en del av enhetens och skolans normala arbete. Forskaren behöver då inte begära vårdnadshavarens tillstånd för att genomföra undersökningen om skolans rektor bedömer att forskningen producerar kunskap som är nyttig för institutionen samt där identifierbara personuppgifter inte bevaras (ibid.). Undersökningen är gjord i samförstånd med rektor och samtliga ansåg även att undersökningen skulle producera viktig kunskap för skolorna. Identifierbara uppgifter begärdes inte heller av respondenterna för forskningsändamålet.

7. Resultat och analys

Detta kapitel kommer att behandla resultatet från analys av enkäterna i förhållande till frågeställningarna som redovisats, samt resultat utöver frågeställningarna som framkommit. Faktorer som är extra intressant i resultatet kommer att visas i stapeldiagram. Resultatet kommer att analyseras och kopplas till tidigare forskning samt bakgrunden.

Sammanlagt svarade 271 åländska ungdomar på enkäten, alla mellan 14-15 år gamla. Av dessa var 127 killar (47 %) och 144 tjejer (53 %). Könsfördelningen bland respondenterna var med andra ord oerhört jämn.

Vad tycker du om narkotika?

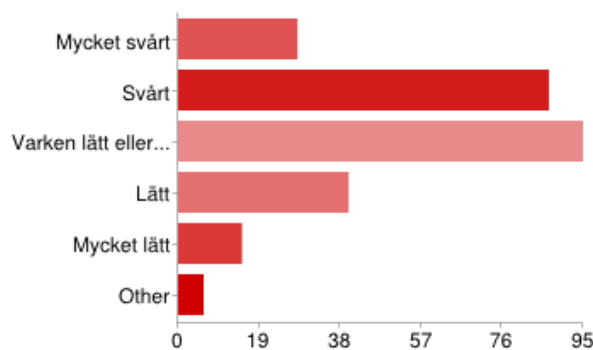

Figur 1. Stapeldiagram som visar ungdomarnas attityd till narkotika.

Kommentar: 83 % ansåg att det är farligt och 72 % att det var olagligt. 7 % uppgav att det kan vara farligt men lättare droger som hasch/marijuana inte är lika farligt samt angav fem procent att dessa även borde vara lagliga droger. Fyra procent tyckte att festknarka inte är farligare än att dricka alkohol. Två procent ansåg att alla droger borde vara lagliga. 27 % uppgav att det är upp till var och en och 29 % ansåg att man blir dum av droger. Några få tyckte även att narkotika är coolt samt att det är ett sätt att umgås. Andra kommentarer och uttryck som framkom var bland annat ”Om de andra tar droger kan inte jag hjälpa att de är knäppa, de lyssnar inte.”, ”I medicin-sammanhang = ok” samt ”onödigt” och ”korkat”.

Figur 1 visar att majoriteten anser att droger är farligt, men det finns dock en del av respondenterna som lever i en riskzon då de bland annat anser att hasch/marijuana inte är lika farligt samt att alla droger borde legaliseras och enligt Rytterbro (2006) har många ungdomar olika syn på olika droger och det är vanligt att cannabis anses som en ”lättare drog”. Uppfattningen om att det är upp till var och en, det är coolt samt att det är ett sätt att umgås kan även vara en riskfaktor då detta hänvisar till en viss acceptans av droger. Attityden påverkar i hur stor utsträckning man kommer i kontakt med droger och enligt Grundskolelagen för landskapet Åland (1995) har skolan en viktig roll i ungdomars användande och attityd till droger. Skolan bör lära ut kunskap som hjälper eleven att få en allsidig och harmonisk personlighetsutveckling. Lagen påvisar även att familjen har ett stort inflytande vad gäller ungdomarnas utveckling till kreativa och ansvarsfulla människor med ett sunt självförtroende. Hultgren (2008) menar också att ungdomarnas omgivning påverkar och förstärker individens beteende och därmed även vilka val de gör i livet.

Uppfattar du att det skulle vara lätt eller svårt att få tag på narkotika om du ville ha?

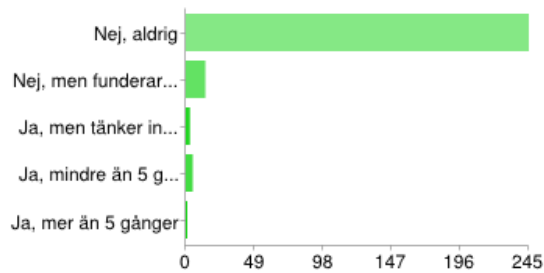

Figur 2. Stapeldiagram som visar hur lätt eller svårt ungdomarna tycker det är att få tag på narkotika.

Kommentar: Majoriteten (35 %) anser att det varken är lätt eller svårt att få tag på narkotika. Följaktligen uppfattar 32 procent att det är svårt att få tag på narkotika, sedan följer 15 procent som menar att det är lätt. Det är även sex procent som menar att det är mycket lätt att få tag på narkotika. Graaf & Andersson (2001) hävdar att ungdomarna är den absolut största målgruppen för dem som säljer narkotika. Kontakten med droger påverkas mycket av ungdomarnas sociala krets och Nygren (1978) menar att nya relationer kan resultera i ett missbruk om det visar sig att de nya personerna använder sig av droger. Ungdomarna har ett stort behov av att känna sig accepterad och tillhöra någon grupp (Johansson & Wirbing, 2005) och Andersson (1991) menar att ungdomar har svårt att säga ifrån om kompisarna använder droger samtidigt som de kan ha svårt att bedöma vad de har för känslor kring sin kompis. Detta kan dessvärre resultera i att ungdomarna stannar kvar i dessa gäng trots att de egentligen kanske inte accepterar själva beteendet. Andersson menar vidare att en annan anledning till att de hamnar i en vänskapskrets som använder sig av droger kan vara att de befinner sig i en känslig del av sitt liv just då och är därmed mer mottagliga för droger.

57 % av respondenterna menade att det lättaste sättet för dem att få tag på narkotika om de skulle vilja ha var via kompisar. Tätt efter följde Internet som källa med 57 % av respondenterna. Andra alternativ till att få tag på narkotika som förekom var bland annat "Främmande personer på stan", "Såna som knarkar", "Hejåhå vad det finns sätt", "Gå in till en bar och fråga", "Äldre", "Bekanta" med mera. Umgås ungdomarna i ett avvikande gäng som använder sig av droger är det inte heller svårt att få tag i droger (Nygren, 1978). Narkotikamarknaden på Åland påverkas även mycket av närliggande storstäder som Åbo och Stockholm och enligt ÅSUB förs hasch, amfetamin och narkotiska läkemedel in från Stockholm och hasch är även den vanligaste drogen bland ungdomar på Åland (se Figur 4).

Har du någon gång provat på narkotika?

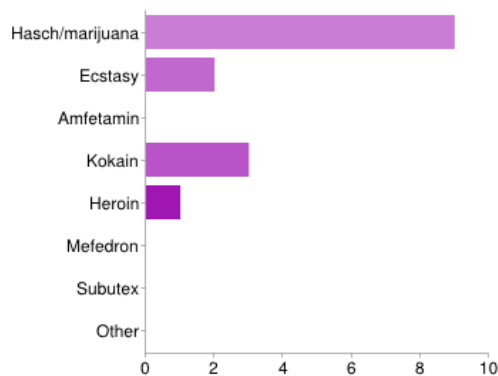

Figur 3. Stapeldiagram som visar ungdomarnas drogvanor.

Kommentar: De flesta av respondenterna (90 %, 245 st.) hävdar att de aldrig testat narkotika. Fem procent (14 st.) menar att de inte har testat än, men funderar på att göra det och en procent som har testat men inte tänker göra om det samt två procent som har testat mindre än fem gånger. Sammanlagt är det alltså nio stycken som har testat då det även finns en som testat mer än fem gånger. Denna fråga har även tre bortfall. Det är en liten procentuell del som testat narkotika, och enligt Andersson (1991) är det många ungdomar som blir erbjudna droger, dock få som börjar med det. Ungdomar som testar droger är missbrukare och enligt Johansson & Wirbing (2005) kan det kännas överdrivet att kalla ungdomar som tillfälligt provar på narkotika för missbrukare, trots att detta formellt sätt är riktigt. Johansson & Wirbing menar vidare att det inte är ovanligt att ungdomar börjar med narkotika och att rusmedel är ett traditionsstyrt beteende associerat med särskilda funktioner och sociala betydelser som överförs mellan individer och generationer. Hultgren (2008) menar att ungdomarna genomgår en utvecklingsfas under tonåren där varken det förflutna eller framtiden får någon plats och där de söker rörelse utifrån känslor, exempelvis att det ska vara roligt just då.

Figur 3 visar att majoriteten inte har testat narkotika, dessa kan tänkas ha ett starkt KASAM då hur starkt eller svagt KASAM de har påverkar vilka val de gör i livet. Har man ett starkt KASAM som ungdom ser man de realistiska och lagliga val som samhället erbjuder, ett svagt KASAM utmärker sig däremot genom en förvirrande och förödande sociokulturell miljö där det är omöjligt att få något grepp om tillvaron. (Hultgren, 2008) Ett svagt KASAM och där ungdomarna inte känner någon begriplighet, hanterbarhet eller meningsfullhet i tillvaron kan leda till ett missbruk och dåliga val i livet medan ett starkt KASAM ger bättre förutsättningar för att stå emot grupstryck och narkotika. Det är även viktigt att det finns någon som gör skillnader mellan verkliga framsteg och misslyckanden då bördan blir för stor på ungdomen när reglerna är oklara och valen är helt fria (ibid.).

Om ja, vad/vilka?

Figur 4. Stapeldiagram som visar vilka droger ungdomarna har använt.

Kommentar: 83 % (nio stycken) av de svarande som har testat narkotika någon gång medger att detta var hasch/marijuana, 27 % (tre stycken) har testat kokain, 18 % ecstasy (två stycken) samt även nio procent (en person) som testat heroin. Figuren visar att den vanligaste drogen bland dem som testat är hasch/marijuana, vilket den även var för 12 år sedan (ÅSUB, 2001). CAN (narkotikautvecklingen 2011) menar likaså de att den överlägset vanligaste drogen bland dem som testat narkotika i Sverige är cannabis, medan ett fåtal har testat annan narkotika. På andra plats följer amfetamin, vilket skiljer sig från undersökningen där kokain kom på andra plats.

Den mest förekommande åldern då respondenterna första gången testat på narkotika är 14 år, vilket är rätt ungt. Ungdomarna genomgår en utvecklingsfas under tonåren där de mest fokuserar bara på det som är roligt för stunden och prioriterar sig själva först i alla lägen. (Hultgren, 2008)

Varför gjorde du det?

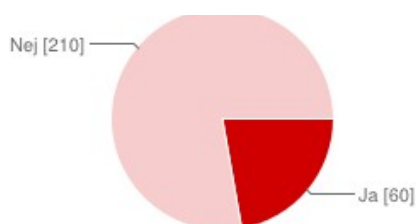
Figur 5. Stapeldiagram som visar orsakerna till varför ungdomarna har testat på narkotika.

Kommentar: 90 % av de svarande som testat narkotika menar att det var på grund av nyfikenhet, testa hur det kändes. 20 % menar att det var för att slappna av samt även 20 % som testade för att orka plugga. Johansson & Wirbing (2005) menar att droger har positiva effekter som lockar; bland annat själva rusupplevelsen som de flesta också är ute efter. Under ruset kan individerna föreställa sig en annan verklighet genom reflektioner, dämpa ångest och få en tillfällig flykt från vardagen, vilket kan vara en fördel vid tunga perioder. Titus, Godleys & Whites (2006) resultat visade på att det finns två dominerande orsaker till att ungdomarna börjar med droger; inflytande från omgivningen, som grupstryck, acceptans och grupptillhörighet, samt nyfikenhet. En finsk jämförelsestudie mellan åren 1984 och 1999 (Palmqvist,

Martikainen & Rauste von Wright, 2003) tyder på att orsaker till börjandet med droger som att det är roligt och ger en bra känsla ökade mellan 1984 och 1999. Resultaten i studien pekade även på att ungdomars attityd mot narkotika har blivit mer liberal under åren. Andra orsaker som ungdomarna angav i studien till att de började med narkotika var bland annat för att förbättra det sociala, lätta psykiskt smärta, nyfikenhet med mera vilket kan associeras med ”testa hur det kändes” och ”för att slappna av” i figuren.

Det mest förekommande svaret på frågan vad de skulle göra om de fick reda på att en kompis använder/har använt sig av droger var att försöka hjälpa kompis själv (61 %). 48 % påstår att de skulle söka hjälp från exempelvis en skolkurator, ”Fältare”, familj, kompis eller annan vuxen. 14 % påstår att de inte skulle göra någonting. Andra förekommande svar var bland annat ”prata och sen söka hjälp”, ”ta bort alla droger från hans närvaro”, ”först skulle jag försöka få han/hon att sluta, om inte det funkar – sluta umgås”, ”skälla ut”, ”låna ut pengar” med mera. Ahlqvist (1996) hävdar att endast en liten procentuell del av åländska elever i åldern 14-15 år skulle acceptera att en vän använde narkotika och Andersson (1991) menar att det i en sådan situation kan vara svårt för en ungdom att bedöma vad hon har för känslor till sin kompis.

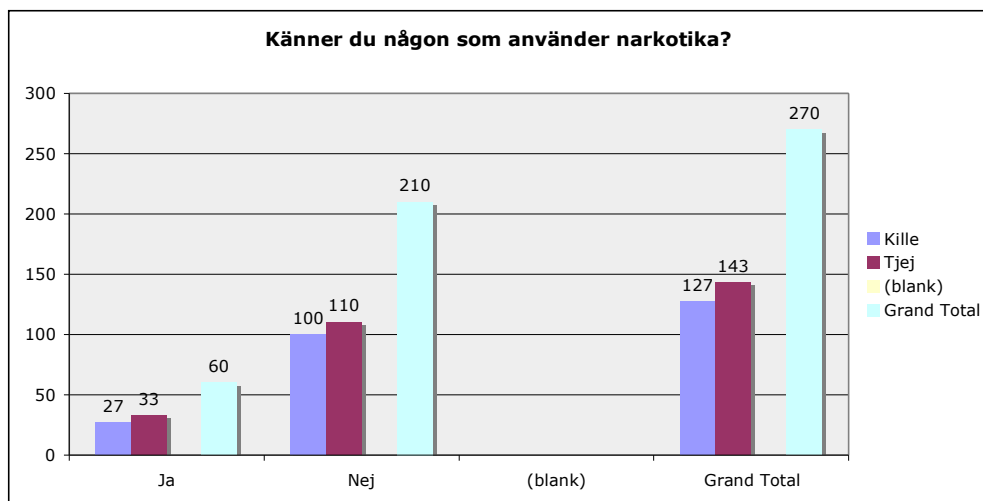
Känner du någon som använder narkotika?

Figur 6. Cirkeldiagram som visar om ungdomarna känner någon som använder narkotika.

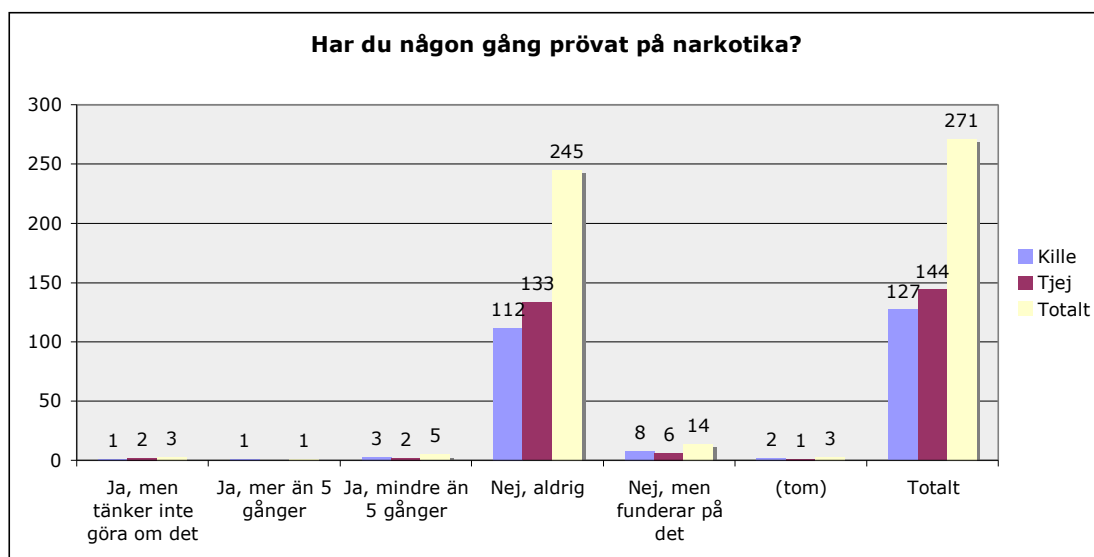
Kommentar: 22 % (60 st.) av respondenterna menar att de känner någon som tar narkotika. Denna fråga hade två bortfall. Figuren visar även att det ändå är rätt många ungdomar som känner någon som använder sig av droger och enligt Bergström (1996) söker ungdomar spänning och trygghet i sitt val av kompisgäng. Detta är lite skrämmande då ungdomarna troligtvis har valt detta umgänge själva och accepterar narkotikabruket. Redan för 12 år sedan steg andelen åländska ungdomar under 20 år som känner någon som provat narkotika kraftigt. ÅSUB (2001) menar att denna kännedom kan tolkas som att det pågår en allmän liberalisering bland ungdomars attityd till narkotika.

Övriga synpunkter som respondenterna lämnade var bland annat ”Det är synd att det finns ungdomar som tar droger och enligt mig är det bara totalt dumt och korkat, även elakt mot familj och kompisar”, ”Droger är onödigt och kan faktiskt ta liv...”, ”Droganvändare borde få mera hjälp”, ”Jag tror personligen starka droger används i min ålder, men vad vet jag. Rökning och drickande pågår iaf.”, ”skulle vilja prova på att vara hög någon gång, men inte av knark”, ”Legalize weed!”, ”Det är förstås dumt att ta droger, men jag tycker rökdroger borde vara lagliga” med mera. De förstnämnda kommentarerna påvisar en positiv attityd till narkotika, medan de sistnämnda hänvisar mer till en negativ attityd.

Figur 7. Stapeldiagram som visar könsfördelningen i om ungdomarna känner någon som använder narkotika.

Kommentar: Figuren visar att de flesta inte känner någon som använder eller har använt sig av narkotika samt att det är lite fler killar än tjejer (21 % respektive 16 %) som känner någon. Detta skiljer sig lite grand från Ahlqvists rapport (1996) där det var rätt många åländska elever som kände någon som använder eller har använt narkotika.

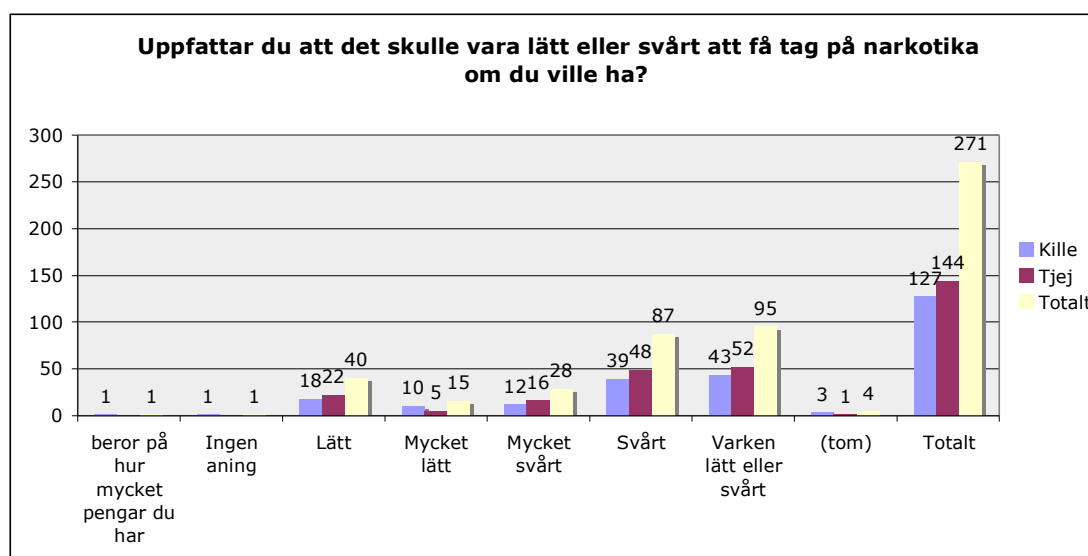

Figur 8. Stapeldiagram som visar sambandet mellan kön och drogvänor bland ungdomarna.

Kommentar: Majoriteten av både killar och tjejer har aldrig prövat på narkotika, men fyra procent av tjejerna och sex procent av killarna funderar på det. Vidare är det även fyra procent av killarna som någon gång testat narkotika och endast tre procent av tjejerna. Detta visar att killarna är mer vana drogvänor än tjejerna, vilket även är ett allmänt mönster i "Fältarnas" regelbundna undersökningar om ungdomars alkohol- och drogvänor (ÅSUB, 2001). CAN:s senaste undersökning om svenska ungdomars drogvänor visade även den på en ökad narkotikaanvändning främst bland pojkar. Denna könsfördelning kan påverkas av Hirdmans "genuskontrakt" som Trulsson (2002) refererar till i boken "Könsperspektiv på missbruk" där föreställningar finns om vad manligt och kvinnligt är. Kvinnor anses ha den mer kontrollerande rollen och

bör ha ansvar för hemmet. Kvinnorollen kopplas vidare ofta till nära relationer medan mansrollen snarare associeras med frihet och självständighet. Trulsson menar vidare att det oftast är männen som har makt inom missbrukarvärlden, eftersom det är de som styr och kontrollerar narkotikan.

Figur 9. Stapeldiagram som visar könsfördelningen på ungdomarnas uppfattning av tillgängligheten av narkotika.

Kommentar: Majoriteten anser att det varken är lätt eller svårt att få tag på narkotika. Fler killar än tjejer (23 % respektive 19 %) menar däremot att det är lätt eller mycket lätt att få tag på narkotika om man vill ha. Ahlqvist (1996) fick samma resultat i en undersökning om ungdomars attityder till droger och drogvanor, där fler pojkar ansåg att det var lätt att köpa narkotika på Åland och majoriteten ansåg att det var svårt att säga. CAN (Narkotikautvecklingen - 2011) påstår att priserna på narkotika i Sverige idag är historiskt låga och att tillgången på narkotika därmed är god i Sverige. Nästan alla deras undersökningar visar även på en regional skillnad där narkotikaerfarenheter är vanligare i storstäder och mindre vanliga på mindre orter och landsbygd. Ahlqvist (1996) visar dock på att narkotikabruket bland åländska elever i årskurs åtta ligger på samma nivå som i mellersta Finlands län.

8. Slutdiskussion

Man bör komma ihåg att vid en undersökning av drogvanor och attityder går det inte att få fram ett resultat som uppger exakta siffror. Det är vanligare att respondenter underskattar än överskattar sina vanor (Henriksson & Leifman, 2011). Dessutom kanske de personer som missbrukar droger valt att inte delta i undersökningen. Resultatet av denna undersökning bör därför endast ses som riktgivande.

Massmedia på Åland har debatterat om huruvida attityden till narkotika har blivit mer liberal bland ungdomarna på Åland. Det är omöjligt att på basen av den här undersökningen redogöra till hundra procent för huruvida attityden till narkotika blivit mer liberal eller inte. För att konstatera eventuella attitydsförändringar krävs en uppföljningsstudie om ett antal år.

8.1 Resultatdiskussion

Det är svårt att mäta attityder eftersom det innehåller flera element, såsom kunskap, känsla och handling (Carle, Nilsson, Alvaro & Garrido, 2006). Däremot är det lättare att mäta konsumtion av droger även om individen vanligtvis underskattar än överskattar sin konsumtion. Syftet med den här undersökningen var att utreda bruket av och attityder till narkotika. Resultaten jämfördes även till viss del mellan könen.

Liberala attityder som framkom om missbruk i resultatet var utifrån ett sjukdomsperspektiv och konservativa attityder som framkom var mer utifrån moral där de ansåg att de som missbrukar bara har sig själva att skylla. Många av ungdomarna i undersökningen känner att de själva skulle kunna påverka sina kompisar till att sluta använda droger. Där ses en positiv attityd till narkotikabruk, då de i så fall inte accepterar kompisens missbruk. Det som också framgår ur resultatet är att några känner att alla kompisar inte går att påverka eftersom de inte lyssnar, utan man håller sig enbart till vissa. Detta kan kanske bero på att ungdomen i fråga har kommit för långt i sitt missbruk och anses därför som ett svårt eller omöjligt objekt för kompisarna att ta tag i, vilket är något som inte får hända i en så tidig ålder som denna.

Ungdomarnas korta tidsperspektiv under tonåren där bara nuet får plats (Hultgren, 2008) tillsammans med för lite kunskap om narkotika kan göra att ungdomarna inte ser narkotika som något farligt. Många ungdomar vet troligtvis om många idoler och kändisar genom media som använt sig av narkotika i flera års tid utan att dö, bli skadade eller på något annat sätt konstiga. Utåt sett syns oftast bara det positiva nöjeslivet. Risken finns att ungdomarna då inte ser risken med att droger skulle kunna påverka just dem negativt.

Under tiden för undersökningen deltog jag även på en en-timmes lektion om droger och missbruk som "Fältarna" höll för en åttonde klass på en skola på landsbygden. Dessa lektioner håller de ungefär en gång per år med alla klasser på Åland i årskurs åtta. "Fältarna" gör ett oerhört bra jobb, men de har varken tid eller resurser för att finnas där för ungdomarna hela tiden. Av egen erfarenhet är det endast "Fältarna" som lär ut kunskap och information om droger och narkotika till ungdomarna på Åland, vilket gör att de inte har möjlighet att utföra detta flera gånger än en gång per år till varje årskull i högstadierna på grund av bland annat tidsbrist. För att förbättra detta och kunna ge skolorna en bättre chans att påverka ungdomarnas attityd till och bruk av narkotika i tidig ålder kunde någon form av skolvårdar införas i alla högstadieskolor.

Flera av ungdomarna anser att cannabis inte är lika farligt som andra droger samt att det borde legaliseras. Återigen har detta att göra med för lite kunskap kring ämnet. Om de skulle veta tillräckligt med information om drogerna samt vad det kan innebära vid långvarigt bruk, även fast det är "bara ibland" skulle eventuellt attityden till att det finns "lättare droger" försvinna eller åtminstone tystas ner. Denna tillåtande inställning kan även med viss möjlighet bero på det ökande resandet i världen samt den internationalisering som skett under 1990- och 2000-talet. Detta då allt fler unga människor reser världen över än tidigare generationer och möter därmed nya kulturer samt människor i länder som har en mer liberal syn på droger och där vissa droger även kan vara lagliga. Attityden till att cannabis inte är lika farligt som andra droger kan även med tiden medföra att cannabis blir allt vanligare och sedan anses en annan

”värre” drog vara mindre farlig och så vidare.

Tillgängligheten av narkotika på Åland verkar vara god då det är så pass många i så pass ung ålder som känner någon som använder narkotika. Ålands läge mitt i Östersjön och närheten till storstäder av både Sverige och Finland gör det relativt lätt för ålänningar att få tag på olika droger om de så önskar. Det blir även en ständig transportsträcka mellan dessa stora städer som gör det möjligt att stanna till och sprida mer och mer narkotika för varje gång.

Det visade sig i resultatet att det inte var lika många som förväntat som någon gång testat eller använt sig av droger, dock ändå för många med tanke på den undersökta åldersgruppen. Min åsikt är att 14-15 åringar inte borde ha någon kontakt med droger överhuvudtaget. Det är en väldigt ung ålder och droger borde inte alls förekomma i deras vardag. Det gäller att sysselsätta ungdomarna med andra aktiviteter för att hålla dem borta från narkotika och dåligt umgänge.

Pojkarna visade sig vara mer erfarna droganvändare än flickorna, vilket är intressant. Detta är något som visats i flera undersökningar. Könsskillnaden i bruket med narkotika kan ha att göra med attityder om vad som är manligt och kvinnligt. Kvinnor anses ofta vara svagare än män, och mer ordentliga. Män däremot har en helt annan frihet och anses vara starkare än kvinnor. Detta kan vidare resultera i att det inte ser ”så snyggt ut” med en kvinna som missbrukar droger eftersom de inte anses kunna hantera det på samma sätt som män.

Lagar och åldersgränser har givetvis en stor betydelse för narkotikabruket och minskar användandet rejält, men det räcker inte. Vill en ungdom verkligen få tag på droger så får hon det, utan några större problem. I resultatet ser man att vissa funderar på att testa men inte ännu har gjort det samt endel som testat flera gånger, vilket är skrämmande då dessa ser narkotika som något lockande. Detta kan ha många olika orsaker, exempelvis kan ungdomarna söka efter en viss spänning eller vill prova på något nytt genom att bryta mot lagen. Bergström (1996) menar att det är i ungdomsåldern som man är mest mottaglig för droger. Detta kan bero mycket på osäkerhet bland ungdomarna, spänning eller möjligen flykt från vardagen. Kategoriseringen som ofta kan förekomma i skolorna gör det inte heller lättare för ungdomarna att få bättre självförtroende och en starkare självkänsla.

8.2 Metoddiskussion

Ord kan betyda olika saker för olika individer (Johansson & Wirbring, 2005), exempelvis ord som missbrukare och narkoman kan försvåra förståelsen av undersökningen då en missbrukare för mig kan vara något helt annat än för en ungdom. Därav förklarades ordet ”droger” så att respondenterna skulle vara medvetna om att det gällde endast olaglig narkotika och inte tobak och alkohol. Däremot kan ordet ”känna”, i frågan om de känner någon som använder narkotika, tolkas olika och ge missvisande svar. Denna fråga borde ha formulerats tydligare eller gett några exempel för att säkerställa ett pålitligt resultat.

Undersökningen skedde i grupp med orsaken att det garanterar full anonymitet och jag hoppades på så sätt få en högre svarsprocent då endel frågor är känsliga till sin natur. Enligt Eliasson (2010) är en enkätundersökning även att föredra framför exempelvis en intervju då materialet är stort samt när tiden för undersökningen är

begränsad och en enkätundersökning är den minst tidskrävande metoden för insamling av material då det lättare går att förbereda efterarbetet samt är möjligt att analysera materialet direkt när alla enkäter är besvarade. Däremot kan dock risken för missförstånd öka vid enkätundersökningar (ibid.), vilket jag har försökt att förhindra genom att vara med vid utdelningen av enkäterna så att eventuella frågor och funderingar kunde ställas från respondenterna direkt på plats.

Enkätundersökningen är som tidigare nämnts gjord i större och mindre grupper, delvis för att förenkla och snabba på undersökningen samt för att svarsprocenten beräknades bli högre på det sättet jämfört med om enkäterna exempelvis skulle ha skickats hem till eleverna. Undersökning i skolklasser kan dock medföra en viss risk eftersom eleverna kanske inte tar undersökningen på allvar och sportar inför klasskamraterna genom att ge oseriösa svar eller så kan eleverna känna att anonymiteten inte är garanterad och uppger därmed vad de anser ”lämpliga” svar för undersökningen.

8.3 Vidare forskning

Ungdomar på Åland verkar få kontakt med droger i väldigt tidig ålder. Trots att det bara var en liten del i denna undersökning så var det ändå en del. En relativt stor andel känner även någon som använder narkotika och har det därmed i sin omgivning så en intressant aspekt att undersöka skulle vara i vilket sammanhang de testade droger första gången, med vem eller vilka samt vilken orsaken till detta var.

Majoriteten av ungdomarna vet att narkotika är farligt, men vet de egentligen hur farligt? Vissa anser även att endel droger borde legaliseras. Därav skulle en annan intressant aspekt vara att undersöka vilka risker ungdomarna själva associerar med narkotikabruk.

De flesta av respondenterna har aldrig testat på narkotika, men det finns dock några som redan har testat eller funderar på det. För att förhindra att dessa få börjar med droger borde en undersökning om förebyggande åtgärder utföras, där endast ungdomar som aldrig testat på narkotika och inte ens funderar på det deltar. Dessa kunde sedan intervjuas genom att exempelvis ta reda på vad de gör för att hålla sig borta från narkotika.

För att väcka samhället och framförallt skola och föräldrar skulle det vara intressant att göra en undersökning om äldre missbrukare innehållande information om en vanlig dag för dem, hur de hamnade i sitt missbruk samt hur det känns att leva i det.

9. Referenslista

Litteratur

- Anderson, B. (1991). *Att förstå drogmissbruk: praktiken, situationen, processen*. Lund: studies in social welfare.
- Antonovsky A (2005) *Hälsans mysterium*, Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur, andra utgåvan, andra tryckningen (Originalutgåva 1987).
- Augustsson, G (2005). *Socialpsykologins ansikten*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, H. (1996). *Missbruk, människor och relationer: behandling genom professionella och privata nätverk*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Carle, J., Nilsson, B., Luis Alvaro, J., & Garrido, A. (2006). *Socialpsykologi: bakgrund, teorier och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. Routledge.
- Eliasson, A. (2010). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wägnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera ett samhälle, individ och marknad*. Norstedts Juridik AB
- Graaf, Å. & Andersson, M. (2001). *Knark och sånt*. Göteborg.
- Hedström, P. & Edling, C. (2003). *Kvantitativa metoder*. Studentlitteratur.
- Hultgren, S. (2008). *Fysisk aktivitet – folkhälsa – beteendeförändringar – en vetenskaplig betraktelse*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB.
- Johansson, K. E. (1996). *Narkotika, legalisering, missbruk*.
- Johansson, K. & Wirbing, P. (1999) *Riskbruk och missbruk*. Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm.
- Johansson, K. & Wirbing, P. (1999) *Riskbruk och missbruk*. Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm.
- Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Nygren, P. (1978). *Varför blir man knarkare*. Stockholm.
- Rosengren, K-E. & Arvidson, P. (2002). *Sociologisk metodik*. Liber.
- Trulsson, K. (2002). ”Manligt och kvinnligt missbruk”. I Tom Leissner & Ulla- Carin

Hedin (red.) *Könsperspektiv på missbruk*. Stockholm: Bokförlaget Bjurner och Bruno.

Internetkällor

C. Henriksson & H. Leifman, (2011). *Skolelevers drogvanor*. Rapport 129. Stockholm: Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN). Tillgänglig: www.can.se. Sökväg: Skolelevers drogvanor. [2012-05-13].

Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN). (2011). *Drogutvecklingen i Sverige*. Rapport 130. Stockholm. Tillgänglig: www.can.se. Sökväg: Drogutvecklingen i Sverige 2011. [2012-05-13].

FINLEX. (2008). *Narkotikalagen 30.5.2008/373*. Helsingfors: FINLEX. Tillgänglig: www.finlex.fi. Sökväg: Narkotikalag. [2012-05-28].

Forskningsetiska delegationen. (2009). *Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig och beteendevetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning*. Helsingfors. Tillgänglig: www.tenk.fi. Sökväg: Etiska principer. [2012-05-23].

Fältarna – Mariehamns stad. (2012). www.mariehamn.ax/faltarna.

GoogleDocs. (2012). www.google.se.

Tottmar, M. (2011-05-28). *Tonåringarna väljer narkotika före alkohol*. DN. Tillgänglig: <http://www.dn.se/sthlm/tonaringarna-valjer-droger-fore-alkohol> [2012-05-20].

Ålands Landskapsregering. *NI Grundskolelag för landskapet Åland 2.3.1995/18*. Mariehamn. Tillgänglig: www.regeringen.ax. Sökväg: Grundskolelag. [2012-05-15].

World Health Organization (WHO). (2001). *The World Health Report 2001*. Tillgänglig: www.who.se. [2012-05-11].

Rapporter

Ahlqvist, F. (1996). *Attityder till droger och drogvanor på Åland*. Ålands landskapsstyrelse.

J.C. Titus, S.H. Godley & M.K. White (2006). A post-treatment examination of adolescents' reasons for starting, quitting and continuing the use of drugs and alcohol. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, Vol. 16(2)

R.A. Palmqvist, L.K. Martikainen & M. Rauste von Wright (2003). A Moving Target: Reasons Given by Adolescents for Alcohol and Narcotics Use, 1984 and 1999. *Journal of youth and adolescence*, Vol. 32(3)

Rytterbro, L-L. (2006) "Ungas attityder till narkotika" I Statens folkhälsoinstitut *Vad är det som gör att unga testar narkotika och vad gör att vissa*

fastnar? Rapport nummer 15.

Ålands statistikutredningsbyrå (ÅSUB), (2001). *Narkotikasituationen på Åland*. Rapport 6.

10. Bilagor

10.1 Bilaga 1 - Enkät

Ungdomars drogvanor och attityd till narkotika

1. Kön?

- Kille
 Tjej

2. Vad tycker du om narkotika?

Flera alternativ möjliga

- Farligt
 Olagligt
 Kan vara farligt, men lättare droger som _____ är inte så farliga
 Har ingen åsikt
 Att festknarka är inte farligare än att dricka alkohol
 Vissa droger som _____ borde vara lagliga
 Alla droger borde vara lagliga
 Coolt
 Ett sätt att umgås
 Det är upp till var och en
 Man blir dum av droger
 Other:

3. Uppfattar du att det skulle vara lätt eller svårt att få tag på narkotika om du ville ha?

- Mycket svårt
 Svårt
 Varken lätt eller svårt
 Lätt
 Mycket lätt
 Other:

4. Hur skulle du lättast få tag på narkotika om du ville ha?

Flera alternativ möjliga

- Via kompisar
 Familj
 Internet
 Other:

5. Har du någon gång prövat på narkotika?

Om nej, hoppa till fråga 9

- Nej, aldrig
 Nej, men funderar på det
 Ja, men tänker inte göra om det
Ja, mindre än 5 gånger

Ja, mer än 5 gånger

6. Om ja, vad/vilka?

Flera alternativ möjliga

Hasch/marijuana

Ecstasy

Amfetamin

Kokain Heroin

Mefedron

Subutex

Other:

7. Om ja, hur gammal var du första gången?

8. Varför gjorde du det?

Testa hur det känns, nyfiken

Det är bättre att festa på andra droger än alkohol

För att slappna av För att orka plugga

Blev tvingad

Blev erbjuden och visste inte vad det var

För att jag var full

Other:

9. Om du fick reda på att din kompis tar/har tagit droger, vad skulle du göra då?

Söka hjälp (skolkurator, kompis, familj, Fältare, annan vuxen..)

Försöka hjälpa honom/henne själv

Ingenting

Other:

10. Känner du någon som använder narkotika?

Ja

Nej

11. Övriga synpunkter du vill lämna:

Tack för din medverkan!

Dina svar är helt anonyma och kommer inte att kunna kopplas till just dig

10.2 Bilaga 2 - Följebrev till elever

Hej!

Mitt namn är Sandra Lindberg och jag pluggar till Hälso pedagog i högskolan i Gävle. Genom din skola har jag fått möjligheten att genomföra en enkät om attityder till narkotika samt drogvanor. Enkäten kommer att bli underlag för min C-uppsats, därför är jag tacksam för ditt deltagande!

Enkäten är helt anonym och kommer inte att kunna kopplas till just dig eller just din skola. Den är helt frivillig och därför kan du hoppa över en fråga om du inte vill svara på just den. Du kan när som helst hoppa av. Det är däremot viktigt att du svarar så sanningsenligt som du kan. Är du osäker på någon fråga så fråga mig i första hand eller skriv det du tror är ungefärligt.

Har du någon fråga som du vill ställa till mig i efterhand eller ta del av resultatet kan du kontakta mig på sandra.lindberg@gmail.com. Jag är mycket tacksam för de svar jag får!

Med vänliga hälsningar

Sandra Lindberg